

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΕΛΗΣ
ΠΟΠΗ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΥ
ΜΑΡΙΑ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ

Το Φροντιστήριο είχε 12 τάξεις συνολικά: 5 τάξεις στο πρωτοβάθμιο επίπεδο (1 τάξη προκαταρκτική και 4 τάξεις δημοτικού) και 7 τάξεις στο δευτεροβάθμιο επίπεδο (3 τάξεις σχολαρχείο και 4 τάξεις γυμνάσιο). Στην 1η προκαταρκτική τάξη διδασκόνταν το αλφαβητάρι. Κύριος στόχος ήταν να αποκτήσουν οι μαθητές βασικές γνώσεις ελληνικής γλωσσολογίας και στοιχειωδών αριθμητικών πράξεων. Σ' όλες τις τάξεις όλων των επιπέδων υπήρχε καθημερινή διδασκαλία ελληνικών επί διώρο. Μαθηματικά διδασκόνταν δύο φορές τη βδομάδα όπως και Θρησκευτικά. Ιστορία διδασκόνταν μετά την 3η τάξη δημοτικού (αρχαία-βυζαντινή-νεότερη). Από την 4η τάξη δημοτικού έως και το τέλος του γυμνασίου ως ξένες γλώσσες διδασκόνταν η γαλλική κι η τουρκική. Διδασκόνταν επίσης και το μάθημα της μουσικής.

(Δικτυακή διεύθυνση:
www.oraman.eu)

ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ (17ος - 20ος αιώνας)

Να διερευνήσετε και να καταγράψετε τα αίτια αλλά και τις γενικότερες συνθήκες και παράγοντες που συνέτειναν στην καλλιέργεια της ελληνικής παιδείας και στην ανάπτυξη της νεοελληνικής συνείδησης των Ελλήνων του Πόντου από τον 17ο ως τον 20ο αιώνα.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Το Φροντιστήριο ιδρύεται στην Τραπεζούντα το 1682, σε μια εποχή έντονων κοινωνικο - οικονομικών ανακατατάξεων, όπου διαρρηγνύονται οι παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες και αναδεικνύεται μια νέα ανερχόμενη τάξη εμπόρων - μεταπρατών, κυρίως Ελλήνων, που παίζουν ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ των δυτικών χωρών, που παράγουν τα προϊόντα και της οσμάνικης άρχουσας τάξης. Η νέα αυτή τάξη παίζει σημαντικό ρόλο και στην ίδρυση σχολείων. Η ίδρυση του Φροντιστηρίου χρονικά συμπίπτει και με τον κίνδυνο αποδιάρθρωσης των Ελλήνων του Πόντου, που είναι ορατός αυτή την εποχή εξαιτίας αφενός των βίαιων εξισλαμισμών στους οποίους προβαίνουν οι τοπικοί τιμαριούχοι Ντερεμπέδες, και αφετέρου της Καθολικής προπαγάνδας που προωθείται μέσω δυτικών μοναχών, που φτάνοντας στην περιοχή του Πόντου και κυρίως στην πρωτεύουσα Τραπεζούντα, προσπαθούν να διαφθείρουν τις συνειδήσεις των Ελλήνων και να τους εντάξουν στο δικό τους ιδεολογικό σύστημα.

Αντωνίου Υ. Παυλίδη, *Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας 1900-1914 και η ιδεολογική κυριαρχία των Ελλήνων στον Πόντο, Κοινωνία και εκπαίδευση, Περιοδικόν Αρχείον Πόντου, παράρτημα 24.*

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Όπως το «Χάτι Σερίφ» στα 1839, έτσι και το «Χάτι χουμαγιούν» (Hatt- I Humayun), το δεύτερο μείζον μεταρρυθμιστικό διάταγμα, εκδόθηκε εν τω μέσω μιας περιόδου κρίσης, στα 18 Φεβρουαρίου 1856, ενάμιση μήνα πριν υπογραφεί στο Παρίσι η συνθήκη ειρήνης που τερμάτισε τον Κριμαϊκό Πόλεμο.

Το «Χάτι χουμαγιούν» έδινε μεγάλη έμφαση στην ισότητα όλων των υπηκόων της Αυτοκρατορίας σε ζητήματα φορολογίας, στη συμμετοχή τους άνευ διακρίσεων στο υπαλληλικό σώμα, σε όλα τα διοικητικά και δικαστικά όργανα, στην εισαγωγή στις στρατιωτικές σχολές και στην εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας, η οποία δε θα αποτελούσε πια προνόμιο και αποκλειστικό βάρος των μουσουλμάνων. Ως προς τη φορολογία, το διάταγμα επαγγελλόταν εκ νέου την κατάργηση του ιλτιζάμ (iltizam)* και την αντικατάστασή του από ένα σύστημα άμεσης είσπραξης φόρων. Τέλος, οριζόταν η κωδικοποίηση του ποινικού και του εμπορικού δικαίου, η ίδρυση τραπεζών, η δυνατότητα αλλοδαπών να κατέχουν ακίνητη περιουσία εντός της Αυτοκρατορίας, η παροχή διευκολύνσεων στην εισαγωγή ευρωπαϊκού κεφαλαίου και η ίδρυση μικτών δικαστηρίων για την εκδίκαση ποινικών και εμπορικών υποθέσεων ανάμεσα σε μουσουλμάνους και μη μουσουλμάνους.

Δικτυακή διεύθυνση: www.tanzimat.gr

(* Το Ιλτιζάμ ήταν μια μορφή αγροτικού φόρου που πρωτοεμφανίστηκε στην Οθωμανική Αίγυπτο τον 17ο αι. Σύμφωνα με αυτό, η κυβέρνηση υπενοίκιαζε προκαταβολικά τους φόρους (ιλτιζάμς) μιας περιοχής σε πλούσιους αριστοκράτες, οι οποίοι λάμβαναν έως και πέντε φορές περισσότερο το ποσό που είχαν πληρώσει, και, μαζί με αυτό, εισφορά σε είδος)

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Σημαντικό σταθμό στην ιστορία των Ελλήνων της οθωμανικής αυτοκρατορίας αποτελεί η έναρξη της περιόδου του Τανζιμάτ κατά το 19ο αιώνα. Πρόκειται για κάποιες μεταρρυθμίσεις, τις οποίες επιβάλλουν οι ευρωπαϊκές δυνάμεις στο Σουλτάνο και αναφέρονται κυρίως στην παραχώρηση κάποιων μορφών ανεξιθρησκίας στους υπηκόους της Αυτοκρατορίας. Στο πλαίσιο αυτών των μεταρρυθμίσεων και κυρίως του Hatt- I Humayun το 1856, αμέσως μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο, οι Έλληνες του Πόντου φαίνονται σαν να ξυπνούν από ένα βαθύ λήθαργο. Αξιοποιώντας στο έπακρο τις δυνατότητές που τους προσφέρονται, ξεκινούν μια πορεία εντυπωσιακής οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης. Ειδικά στον Πόντο η κάθοδος εκπροσώπων των Κρυπτοχριστιανών της ενδοχώρας στην Τραπεζούντα, προκειμένου να καταγραφούν με την πραγματική τους πολιτιστική ταυτότητα, σε αξιοποίηση των διακηρύξεων περί ανεξιθρησκίας, εντυπωσιάζει τους πάντες για το αριθμητικό της εύρος. Η άνοδος της ελληνικής εμπορικής αστικής τάξης είναι εντυπωσιακή. Ιδρύονται σχολεία με καταιγιστικούς ρυθμούς σε κάθε πόλη, χωριό και οικισμό του Πόντου. Το υφιστάμενο σχολικό σύστημα απαιτεί συνεχείς προσαρμογές στα νέα δεδομένα. Η περιοχή του Πόντου γνωρίζει μια εκρηκτική πληθυσμιακή ανάπτυξη. Στο τέλος του 19ου αιώνα θεμελιώνεται το νέο, μεγαλειώδες κτίριο του Φροντιστηρίου της Τραπεζούντας, το οποίο εγκαινιάζεται το Σεπτέμβριο του 1902. Η Τραπεζούντα και ο Πόντος μπαίνουν στον 20ο αιώνα μέσα σε ένα κλίμα έντονης ευφορίας και αισιοδοξίας, η οποία σταματά ξαφνικά με την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και την άνοδο των εθνικιστών Τούρκων.

Αντωνίου Υ. Παυλίδη, *Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας 1900-1914 και η ιδεολογική κυριαρχία των Ελλήνων στον Πόντο, Κοινωνία και εκπαίδευση, Περιοδικόν Αρχείον Πόντου, παράρτημα 24.*

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Η μεγάλη συσσώρευση πλούτου στα χέρια αρκετών Ελλήνων και η αναγκαιότητα σύνδεσης της αγοράς με την εκπαίδευση συνιστούν τις κατεξοχήν οικονομικές αλλά και κοινωνικές προϋποθέσεις επανίδρυσης και γενικά ανάπτυξης του Φροντιστηρίου στις αρχές του 20ου αιώνα: ο πλούτος επανεπενδύεται όχι μόνο σε καθαυτό οικονομικές επενδύσεις. Η ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού μηχανισμού, ο οποίος θα ανταποκρίνεται στη νέα οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που διαμορφώνεται είναι μια σημαντική επένδυση...

 φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ FRANCHISE

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Σωτήρος & Αθικιβιάδου 132

Τηλ.: 210 4112507, e-mail: info@poukamisas.gr

ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ: Ελ. Βενιζέλου & Μεγ. Αλεξάνδρου 161, Τηλ.: 210 5616810, **ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ:** Ηπείρου 37, Τηλ.: 210 9312700, **ΑΓ. Ι. ΡΕΝΤΗΣ:** Μπιχάκη 5, Τηλ.: 210 4832446, **ΑΙΓΑΛΕΟ:** Θηβών 425 & Αδριανουπόλεως 10, Τηλ.: 210 5319805, **ΑΜΦΙΑΛΗ:** Κεφαλληνίας 8, Τηλ.: 210 4004200, **ΓΑΛΑΤΣΙ:** Ελ. Βενιζέλου 16, Τηλ.: 210 2224000, **ΓΛΥΦΑΔΑ:** Γούναρη 44 & Πόντου 87, Τηλ.: 210 9647806, **ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑ:** Ελ. Βενιζέλου 72, Τηλ.: 210 4622920, **ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ:** Μινωταύρου 14, Τηλ.: 2810 245300, **ΚΑΛΛΙΘΕΑ:** Ελ. Βενιζέλου 188, Τηλ.: 210 9588891, **ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ:** Δημοτρακοπούλου & Σπετσών 38, Τηλ.: 210 4978027, **ΛΑΡΙΣΑ:** Ρούσβεητ & Καποδιστρίου 1, Τηλ.: 2410 612660, **ΜΕΓΑΡΑ:** 28ης Οκτωβρίου 148, Τηλ.: 22960 24248, **ΜΟΣΧΑΤΟ:** Χρυσοστόμου Σμύρνης 124, Τηλ.: 210 9401137, **ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ:** Ελ. Βενιζέλου 233 & Μάρκου Μπότσαρη 30, Τηλ.: 210 9883771, **ΝΙΚΑΙΑ:** Απαθείας & Διαμαντίδη 71, Τηλ.: 210 4975777, **ΠΕΙΡΑΙΑΣ:** Σωτήρος & Αθικιβιάδου 132, Τηλ.: 210 4112506, **ΠΕΡΑΜΑ:** Λ. Ειρήνης 177, Τηλ.: 210 4416454, **ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ:** Τζων Κέννεντυ & Γιαννιστών 122, Τηλ.: 210 5987116

Αντωνίου Υ. Παυλίδη, *Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας 1900-1914 και η ιδεολογική κυριαρχία των Ελλήνων στον Πόντο, Κοινωνία και εκπαίδευση, Περιοδικόν Αρχαίων Πόντου, παράρτημα 24.*
(από το σχολικό βιβλίο να αξιοποιηθούν οι σελ. 245-246)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο 17ος αιώνας αποτελεί σημείο αναφοράς για τον Ελληνισμό του Πόντου. Η περίοδος αυτή συμπίπτει με γενικότερες κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις στην ευρύτερη περιοχή. Η ανάγκη διάθεσης και διακίνησης του πλεονάσματος των παραγομένων προϊόντων δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη (σύμφωνα με το Κείμενο 1) μιας νέας τάξης Ελλήνων «εμπόρων – μεταπρατών, που παίζουν ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ των δυτικών χωρών». Η Ελληνική αυτή αστική τάξη δραστηριοποιείται και σε θέματα παιδείας και «παίζει σημαντικό ρόλο και στην ίδρυση σχολείων». Μέσα στο πλαίσιο αυτό, ιδρύθηκε το 1682 το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας από τον μεγάλο Τραπεζούντιο δάσκαλο του Γένους Σεβαστό Κυμινήτη, το οποίο λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης. Η αναγκαιότητα ίδρυσής του είχε να κάνει –εκτός των άλλων- και με τις βιαιότητες των Τούρκων προς τους μη μουσουλμανικούς πληθυσμούς του Πόντου, που κυρίως αποσκοπούσαν στον εξισλαμισμό τους και στην απώλεια της εθνικής τους ταυτότητας. Συγχρόνως, σύμφωνα με τα στοιχεία του Κειμένου 1, μια ακόμη πρωταρχική αιτία ίδρυσης αποτελεί και η αδιάλειπτη προσπάθεια των δυτικών μοναχών να προσηλυτίσουν χριστιανούς ορθόδοξους στο καθολικό δόγμα.

Το δυσμενές κλίμα για τους υπόδουλους Έλληνες, που είχε διαμορφωθεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, άρχισε σταδιακά να υποχωρεί μετά την παραχώρηση των ειδικών προνομίων, γνωστών στην παγκόσμια ιστορία με τους νομικούς όρους «Χάτι Σερίφ» -1839 και «Χάτι Χουμαγιούν» - 1856. Όπως μάλιστα αναφέρεται στο Κείμενο 2, το διάταγμα αυτό παραχωρούσε με πολύ σαφή τρόπο στους υπηκόους της οθωμανικής αυτοκρατορίας ισότητα σε θέματα φορολογίας, με την κατάργηση του «ιλτζιζάμ», και επέτρεπε τη συμμετοχή μη μουσουλμάνων σε διοικητικές, δικαστικές και στρατιωτικές θέσεις γεγονός που ενίσχυε την ενεργητική παρουσία και συμμετοχή τους.

Παράλληλα, η θεωρητική ισονομία και η θρησκευτική ελευθερία μαζί με την ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας οδήγησαν στη δημογραφική αύξηση του ποντιακού πληθυσμού, στην καλλιέργεια της ελληνικής παιδείας και στην ανάπτυξη της νεοελληνικής συνείδησης. Ιδιαίτερα, η παραχώρηση του δικαιώματος της ανεξθρησκίας οδήγησε πολλούς κρυπτοχριστιανούς του ποντιακού ελληνισμού να εγκαταλείψουν τα κρησφύγετά τους και να κατεβούν στις παραλιακές περιοχές, όπου έκτισαν καινούρια χωριά, εκκλησίες και σχολεία. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, ο ποντιακός ελληνισμός πήρε ξανά στα χέρια του το εμπόριο ολόκληρου του Εύξεινου Πόντου και της ενδοχώρας, ενώ η Τραπεζούντα ξαναβρήκε τις παλιές της δόξες.

Η πληθυσμιακή και οικονομική άνθηση του ελληνισμού στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου είχε ως αποτέλεσμα την πνευματική και καλλιτεχνική αναγέννηση. Οι εκπρόσωποι του επιχειρηματικού κόσμου πρόσφεραν γενναιόδωρα ένα σεβαστό ποσό από τα κέρδη τους υπέρ των θρησκευτικών, εκπαιδευτικών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και αξιόλογοι επιστήμονες στέλνονταν για ειδικευση σε διάφορα πανεπιστήμια της Ευρώπης, για να μεταφέρουν στην πατρίδα τους τις νέες επιστημονικές μεθόδους διδασκαλίας. Οι Έλληνες του Πόντου και κυρίως της Τραπεζούντας επιθυμούσαν διακαώς να συνδέσουν την ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας του Πόντου με την εκπαίδευση. Ειδικότερα, επενδύουν τα χρήματά τους στην παιδεία καθώς θεωρείται αναγκαία η αναδιάρθρωση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο έπρεπε συνάδει με τις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Αυτό θα είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την πιο εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού και οικονομικού συστήματος με συνεπακόλουθο την αύξηση των κερδών τους.

Εντέλει, αυτό το οποίο συνέβη στις αρχές του 20ου αιώνα στην περιοχή του Πόντου καταδεικνύει την αμέριστη προσπάθεια των Ελλήνων του Πόντου να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση αλλά και πρωτίστως να διαφυλάξουν την εθνική τους ταυτότητα δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στο θέμα της παιδείας. Για αυτό το λόγο, το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας ανακαινίστηκε και μετατράπηκε σε ένα μεγαλειώδες τετραώροφο κτίριο που είχε σκοπό να στεγάσει την ελληνική γλώσσα και την ελληνική παιδεία, τα εγκαίνια του οποίου πραγματοποιήθηκαν το Σεπτέμβριο του 1902.

Γενικότερα στις αρχές του 20ου αιώνα δεν υπήρχε ποντιακό χωριό χωρίς δικό του σχολείο. Σύμφωνα με τη στατιστική του Παναρέτου, το 1913 στις επαρχίες των έξι μητροπόλεων του Πόντου κατοικούσαν 697.000 Έλληνες, ενώ το ίδιο διάστημα, σύμφωνα με τον Γ. Λαμψίδη, λειτουργούσαν 1.401 σχολεία με 85.890 μαθητές.

Παράλληλα, το ελληνικό τυπογραφείο το οποίο εγκαταστάθηκε το 1880 στην Τραπεζούντα, συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης και την προετοιμασία ενός αγωνιστικού κλίματος για την αντικατάσταση του οθωμανικού καθεστώτος από ένα ελεύθερο και δημοκρατικό πολίτευμα.

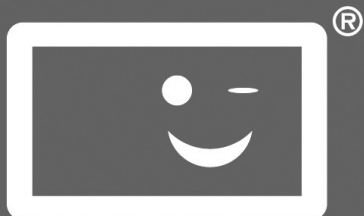
Όλη αυτή η σημαντική πνευματική αλλά και οικονομική δραστηριότητα του Πόντου, διακόπηκε βάνουσα κατά τη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου Πολέμου καθώς οι Νεότουρκοι του Κεμάλ εκδίωξαν το ελληνικό στοιχείο όχι μόνο από τον Πόντο αλλά και από τις υπόλοιπες περιοχές της Τουρκίας με βάνουσο τρόπο.

ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΚΥΜΙΝΗΤΗΣ
(1630-1702)

Από τους σημαντικότερους Τραπεζούντιους λόγιους με τεράστια συνεισφορά στην παιδεία των Ποντίων. Υπήρξε ο ιδρυτής του περίφημου Φροντιστηρίου της Τραπεζούντας (1682). Εκεί ο Σεβαστός Κυμινήτης κατέθεσε τόσο τις γνώσεις του πάνω στη φιλοσοφία και τη φιλολογία όσο και τη διοικητική πείρα, που είχε αποκτήσει από την «Αυθεντική Ακαδημία του Βουκουρεστίου» από την οποία προερχόταν ως μαθητής του σπουδαίου δασκάλου Θεόφιλου Κορυδαλέα. Από το Βουκουρέστι πήρε και τη συνδρομή του συμμαθητή του μαθηματικού Χρύσανθου Νοταρά. Οι δυο τους άφησαν μεγάλη κληρονομιά στις θεωρητικές και θετικές επιστήμες για την υπόλοιπη ζωή και δραστηριότητα του Φροντιστηρίου. Αξίζει να μνημονεύσουμε και άλλους λόγιους που αναδείχθηκαν εκεί και βοήθησαν καθοριστικά στη διατήρηση της ελληνικής παιδείας στον Πόντο. Ο Θεόδωρος Συμεώνος, διαδέχτηκε τον Σεβαστό Κυμινήτη στη διεύθυνση του Φροντιστηρίου, δίδαξε αρχαία ελληνική γραμματεία και κατόπιν ανέλαβε διευθυντής της «Αυθεντικής Ακαδημίας του Βουκουρεστίου». Ο Λάζαρος Σκριβας με σπουδές στην Αργυρούπολη, το Βουκουρέστι και την Πάντοβα της Ιταλίας, διακρίθηκε ως ιατροφιλόσοφος. Πάμε στον 18ο αιώνα, οπότε ξεχώρισαν ο Θεοδόσιος Ζωγραφάντης που ίδρυσε το ιεροδιδασκαλείο της μονής Αγίου Γεωργίου Περιστερώτη, ο Νικόδημος ο Περιστερώτης που σπούδασε στο Ιάσιο της Ρουμανίας, δίδαξε στην ακαδημία της Μολδαβίας και έγινε διευθυντής του Φροντιστηρίου και ο Σάββας Τριανταφυλλίδης, που αποφοίτησε από τη Μεγάλη του Γένους Σχολή της Κωνσταντινούπολης και διηύθυνε και αυτός το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας.

(Στη φωτογραφία το κεντρικό κτίριο του Φροντιστηρίου της Τραπεζούντας, όπως είναι σήμερα).

φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ